

Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap

Compliance officer en auditor op het notariskantoor

Inleiding

De Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) is van toepassing op notarissen, toegevoegd notarissen, kandidaat-notarissen en notaris-kantoren. Voor het notariaat geldt dat de Wwft niet van toepassing is op alle werkzaamheden, maar op de werkzaamheden die specifiek genoemd zijn in art. 1a(4) (d) Wwft. In grote lijnen geldt dat de Wwft van toepassing is op de vastgoedpraktijk en het ondernemingsrecht en niet op de familiepraktijk. In de familiepraktijk kan de Wwft ook van toepassing zijn, bijvoorbeeld in het kader van de afwikkeling van een nalatenschap (levering registergoed) of als het gaat om het geven van belastingadvies (vergelijkbare werkzaamheden als belastingadviseur).

Het doel van de Wwft is om een integer financieel stelsel te waarborgen. De rol van de notaris als poortwachter is daarbij van belang. Zoveel als mogelijk moet voorkomen worden dat notaris(kantoren) worden misbruikt om geld wit te wassen of terrorisme te financieren. De wetgever heeft als instrument daarvoor ook de functie van compliance officer en auditor ingesteld. Deze functionarissen hebben als doel om zorg te dragen voor naleving van het concrete Wwft-beleid dat moet voldoen aan de (steeds veranderende) wettelijke regelingen. Daarnaast moet de naleving van dat Wwft-beleid gewaarborgd worden.

Recent is een nieuw Wwft compliance en audit 10-stappenplan gepubliceerd.¹ In deze bijdrage wordt ingegaan op de invulling en inrichting van de functie van compliance officer en auditor, als bedoeld in de Wwft, op notaris-kantoren.

1. Three lines of defence in het notariaat

In de afgelopen periode is sprake van een professionaliseringsslag als het gaat om de aandacht en inrichting van de compliance functie op een notaris-kantoor. Bij financiële instellingen is het three lines of defence-principe het uitgangspunt. Dat houdt in dat de medewerkers de eerste lijn vormen en compliance de tweede lijn. De derde lijn wordt gevormd door de auditfunctie. Voor

notaris-kantoren is het niet gebruikelijk om de werkzaamheden in te richten volgens dit model.

Voordat de Wwft van toepassing was op notaris-kantoren (voor 2008) gold natuurlijk voor cliënt-identificatie de Wet op het notarisambt (Wna², die nu ook van kracht is naast de Wwft). Van oudsher is de dossierbehandelaar ook degene die de cliëntidentificatie uitvoert. Met de inwerking-treding van de Wwft voor notarissen (kandidaat-notarissen en toegevoegd notarissen zijn hieronder begrepen) is het cliëntenonderzoek verder uitgebreid.

Niet alleen moeten alle cliënten dan wel uiteindelijk belanghebbenden (UBO's) worden geïdentificeerd, maar ook moet (meer) onderzoek worden gedaan naar de herkomst van de middelen. Het onderzoek naar de herkomst van de middelen moest ook al worden verricht op grond van de Wna, maar destijds kon in de regel volstaan worden met een minder diepgravend onderzoek. Maar de notaris moest zich er wel van vergewissen dat er geen sprake was van strijd met de wet of de openbare orde³ om te beoordelen of dienstweigering geboden was.

In beginsel is sprake van een functiescheiding tussen de drie lijnen. In de notariële praktijk is de scheidslijn tussen de eerste en de tweede lijn niet altijd even duidelijk. De notaris/dossierbe-handelaar wordt bij het uitvoeren van het cliëntenonderzoek meestal bijgestaan door de secretariële ondersteuning. Deze ondersteuning maakt deel uit van de eerste lijn.

1. B. Snijder-Kuipers, 'Het Wwft compliance en audit 10-stappenplan', TOP 2023/3, p. 33-35
2. En ook de voorlopers van de Wwft, de Wet identificatie bij dienstverlening (WID) en de Wet melding ongebruikelijke transacties (MOT).
3. Art. 21 lid 2 Wna.

2. Onderscheid business en compliance

In toenemende mate hebben grote, maar ook middelgrote en kleine kantoren iemand in de organisatie (of aangetrokken van buiten de organisatie) voor compliance, een compliance officer. Het is van belang dat dit een tweedelijns functie is en dat deze compliance officer zich dus niet bezig zal houden met de eerste lijn, de business. De compliance officer opereert onafhankelijk van de business. In de praktijk bestaat het risico dat deze compliance officer twee taken heeft, namelijk het uitvoeren van cliëntenonderzoek (dat niet tot de taak van de compliance officer hoort) en compliance werkzaamheden.

De Wwft maakt onderscheid tussen de business (eerste lijn) en compliance (tweede lijn). Er zijn drie fasen te onderscheiden als het gaat om naleving van de Wwft. In de eerste fase wordt Wwft-beleid opgesteld. Dat is een taak van de compliance officer. In de tweede fase wordt het cliëntenonderzoek uitgevoerd. Dat is de taak van de dossierbehandelaar/notaris. In de derde fase vindt controle op de naleving van het Wwft-beleid plaats. Daartoe behoort het controleren van de werking van de toepasselijke gedragslijnen, procedures en maatregelen in het kader van de Wwft. Dat is dan weer de taak van de compliance officer. Schematisch en concreet ziet dit eruit zoals in onderstaande tabel.

3. Verplichte compliance officer en auditor

Niet alle notariskantoren zijn verplicht een compliance officer te benoemen. De Wwft geeft het volgende⁶ aan:

“Voor zover passend bij de aard en omvang van de instelling, beschikt een instelling over een onafhankelijke en effectieve compliancefunctie.”

Het is vervolgens aan de toezichthouder gelaten om daar een concrete invulling aan te geven. Het Bureau Financieel Toezicht, de toezichthouder voor het notariaat als het gaat om de naleving van de Wwft, heeft daar de volgende invulling aan gegeven⁷. Een compliance officer is verplicht indien:

- het notariskantoor een ondernemingsraad heeft ingesteld (50 werknemers of meer); of
- sprake is van een kantoor waar notarissen samenwerken met advocaten en het totaal aantal medewerkers van het gecombineerde kantoor (en dus niet beperkt tot de mensen die werkzaam zijn in het notariaat) ten minste 50 werknemers heeft; of
- er minder dan 50 werknemers zijn, maar meer dan 75% van de cliënten van het notariskantoor hebben een hoog risicoprofiel; of
- er minder dan 50 werknemers zijn, maar meer dan 75% van de transacties van het notariskantoor hebben een hoog risicoprofiel.

4. National Risk Assessment witwassen 2022, zie [NRA witwassen 2022 | Welk onderzoek doen we? | WODC - Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum](#) en National Risk Assessment terrorismefinanciering 2022, zie [National Risk Assessment terrorismefinanciering 2022 | Welk onderzoek doen we? | WODC - Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum](#).
 5. Financial Intelligence Unit, de instantie waar ongebruikelijke transacties gemeld moeten worden, art. 16 Wwft.
 6. Art. 2d lid 2 Wwft.
 7. Specifieke leidraad naleving Wwft voor (kandidaat- en toegevoegd)notarissen en overige instellingen genoemd in artikel 1a lid 4 letter d Wwft, BFT 24 oktober 2018, zie [Wwft - Bureau Financieel Toezicht \(bureaufn.nl\)](#).

Notaris (eerste lijn)	Compliance officer (tweede lijn)
	Opstellen Wwft-kantoorbeleid
	Aanpassen beleid, onder meer aan SNRA
	Aanpassen beleid, onder meer aan NRA ⁴
Cliëntenonderzoek	
UBO-onderzoek	
Vaststellen doel van de relatie	
Vaststellen aard van de relatie	
Monitoring van de relatie	
Onderzoek herkomst middelen	
Vaststellen of iemand optreedt voor een ander	
	Controle naleving wettelijke regels
	Controle naleving interne regels
	Gegevens verstrekken aan FIU ⁵

Als een notariskantoor aan tenminste een van de hiervoor genoemde voorwaarden voldoet, is het notariskantoor verplicht een compliance officer te benoemen. Als de verplichting bestaat een compliance officer te benoemen, is ook het aanstellen van een auditor verplicht.

De Wwft geeft met betrekking tot het instellen van een auditor⁸ dezelfde bewoordingen als voor het aanstellen van een compliance officer:

“Indien van toepassing en voor zover passend bij de aard en de omvang van de instelling, draagt een instelling er zorg voor dat op onafhankelijke wijze een auditfunctie wordt uitgeoefend ten aanzien van haar werkzaamheden.”

Een compliance officer is altijd een natuurlijk persoon. Dat staat niet met zoveel woorden in de wet maar dat vloeit voort uit de taakomschrijving. Datzelfde geldt voor de auditor. Zowel de compliance officer als de auditor moeten in mijn optiek minimaal één keer per jaar een onderzoek doen. Daarmee wordt een bepaalde continuïteit gewaarborgd en kan tijdig worden bijgestuurd als er omissies worden vastgesteld. Daarnaast verdient het aanbeveling om op jaarlijkse basis vast te stellen hoe gewijzigde Wwft-wetgeving geïmplementeerd is in de kantoororganisatie.

4. Taak van de auditor

De taak van de auditor is⁹:

- controle op de naleving van de Wwft; en
- controle op de uitoefening van de compliancefunctie.

Deze beide taken van de Wwft-auditor verdienen nadere toelichting. Als het gaat om de controle op de naleving van de Wwft, dan lijkt hier een doublure met de taak van de compliance officer. Ik meen dat dat niet de bedoeling is. De taak van de compliance officer ziet hier op concretisering van beleid en toepassing op dossiers. Voor de auditor betekent dit een meer marginale toetsing. De auditor hoeft het werk van de compliance officer niet over te doen, maar toetst, marginaal, op naleving van het beleid. Concreet kan de auditor bijvoorbeeld elk kwartaal een paar dossiers raadplegen en concreet nagaan of het Wwft-beleid van het notariskantoor is nageleefd. Bevindingen daarvan worden besproken met de betrokken dossierbehandelaar, de compliance officer en de personen die het dagelijks beleid bepalen zodat eventuele wijzigingen worden doorgevoerd in de gedragslijnen, procedures en maatregelen.¹⁰

De auditor zal jaarlijks een rapportage opstellen. In die rapportage worden de bevindingen uit de bestudeerde dossiers opgenomen. Daarbij is het

van belang dat de Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG) en daarop gebaseerde nadere privacyregelingen in acht genomen worden. Concreet betekent dit dat de rapportage geen concrete verwijzingen moet bevatten naar herleidbare personen. Dus niet: “in dossier levering aandelen (dossiernummer 1234567) ontbrak een kopie erfbelasting (EUR 200.000) van Anne de Boer” maar: “in twee van de tien onderzochte dossiers ontbraken de gegevens met betrekking tot de herkomst van de middelen.”

De tweede taak van de auditor is controle op de uitoefening van de compliancefunctie. Dat is dus niet alleen controle op de compliance officer maar omvat ook de medewerkers die onder verantwoordelijkheid van de compliance officer werkzaam zijn op het gebied van compliance.

5. Interne of externe compliance officer en auditor

Een compliance officer kan intern aangesteld worden, maar ook een externe persoon kan als compliance officer fungeren. Het voordeel van een interne compliance officer is dat deze het notariskantoor goed kent en over het algemeen goed kan beoordelen wat aandachtspunten zijn. Het voordeel van een externe compliance officer is dat ‘blinde vlekken’ wellicht eerder in kaart worden gebracht als iemand onbevangen het notariskantoor analyseert. Dezelfde voordelen kunnen worden genoemd als het gaat om de vraag of een auditor vanuit de eigen organisatie ingesteld moet worden of beter van buitenaf kan komen. Ook hiervoor geldt dat een auditor zowel uit het eigen kantoor gerekruteerd kan worden als van buiten het notariskantoor.

Bij benoeming van een compliance officer en/of auditor uit de eigen gelederen past wel een waarschuwing. Er bestaat gevaar voor functievermenging als de compliance officer en/of de auditor een (andere) functie heeft op het notariskantoor. De compliance officer zou zich niet bezig moeten

8. Art. 2d lid 4 Wwft.

9. Art. 2d lid 4 Wwft.

10. *Kamerstukken II* 2017/18, 34 808, nr. 3, p. 44-45.

houden met het uitvoeren van cliëntenonderzoek want dat is een taak van de dossierbehandelaar/notaris (eerste lijn). De auditor moet zich niet bezighouden met de administratie van het notariskantoor (eerste lijn) om te voorkomen dat de auditor zichzelf (of de eigen afdeling) moet onderzoeken (vanuit de derde lijn).

6. Tot slot

De rol van compliance officer en auditor wordt steeds belangrijker, niet alleen bij financiële instellingen maar ook op een notariskantoor.

Bekijk op jaarlijkse basis of u als notariskantoor verplicht bent een compliance officer en auditor als bedoeld in de Wwft te benoemen. Daarbij is een duidelijke taakomschrijving en voldoende mandaat van belang. Indien u niet verplicht bent een compliance officer en auditor te benoemen, is het zinvol om voldoende aandacht te besteden aan het onderhouden van een effectief Wwft-kantoorbeleid en na te gaan of dit beleid ook in uw kantoor wordt nageleefd.

Prof. mr. B. Snijder-Kuipers*

* Kandidaat-notaris te Amsterdam, hoogleraar Corporate Compliance and Anti-Money Laundering Onderzoekcentrum Onderneming & Recht Radboud Universiteit Nijmegen.
(birgit.snijder@debrauw.com)